

Marta Hradilová pak věnuje pozornost starým katalogům knihovny a Matyáš Franciszek Bajger knihovnímu interiéru. Základní význam má stať Aleny Císařové-Smítkové, podávající statistiku starých tisků a soupis takřka tří set knih, nesoucích alespoň stopy po jejich zpřístupnění řetězovým způsobem. Alena Richterová závěrem upozorňuje na některé knihy tepelského lékaře J. J. Nehra († 1820) v chebské františkánské knihovně.

Zavíral jsem knihu s dobrým pocitem. Poučen a současně potěšen, že knihovna se dostala do dobrých rukou a že o její osud není třeba mít obavy. Není totiž tak daleko ve všech případech.

IVAN HLAVÁČEK

Kontinuita a diskontinuita genealógie a heraldiky, edd. Šarlota DRAHOŠOVÁ – Peter KERESTEŠ – Milan ŠIŠMIŠ, Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, Martin 2010

240 s., ISBN 978-80-970196-2

Jak naznačuje již název, je chronologický záběr příspěvků v tomto sborníku ze stejnojmenné konference velmi široký, přičemž většina autorů se meritum svého zájmu snaží sledovat v určité vývojové linii. Ryze mediévistický charakter tak mají pouze dva z publikovaných textů. V prvním z nich dokumentuje Miroslav Glejtek *Vývoj erbů vyšších církevních hodnostářů na Slovensku do konce středověku*, přičemž okruh subjektů svého zájmu (v názvu definovaný poněkud obecně) hned v úvodu omezuje pouze na arcibiskupy a biskupy. Vzhledem k povaze církevní heraldiky a absenci erbovních listin pracuje jako s primárním pramenem s pečetěmi dotyčných hodnostářů, a jeho práce tak má nejen heraldický, ale též sfragistický rozměr: Autor se snaží načrtnout některé obecné rysy vývoje počínaje první polovinou 14. století, kdy se ještě erbovní znamení objevují na pontifikálních pečetích spíše výjimečně, až do poloviny 16. století. Dochází přitom k závěru, že uherské církevní znaky a pečetě vycházely ze západoevropských podnětů, avšak s pochopitelným časovým odstupem. Jako charakteristické evoluční prvky z jeho analýzy vycházejí rostoucí důraz na rodový erb hodnostářů a postupné zapojování hierarchizujících symbolů – klobouku, kříže a mitry. Oproti západnímu úzu ale v uherském prostředí až do konce 15. století absentuje berla.

Druhý mediévistický příspěvek, *Tradicie a možnosti výskumu najstaršej vrstvy šľachty*

(*aristokracie*) vo *včasnostredovekom Uhorsku*, pochází z pera Jána Lukačky. Jde pohříchu jen o krátké zhodnocení dosavadních snah o rekonstrukci genealogie velmožské rodiny Hont-Poznanovců, již se autor zevrubně zabýval ve své monografii *Formovanie vyššej šľachty na západnom Slovensku* (2002) i v řadě dalších článků, a o stručný nástin autorova vlastního přístupu k tématu. Důraz tu klade na význam tzv. jmenného kritéria pro rekonstrukci genealogických vztahů tam, kde schází dostatečně široká pramenná základna. Na závěr přitom konstatuje, že obdobnou metodu lze použít i při zkoumání méně významných rodů v mladších obdobích. Zdá se ovšem nepochybné, že snaha opírat se při genealogickém výzkumu primárně o „fenomén pravidelně se opakujících signifikantních osobních jmen v jednotlivých rodech“, vycházející z „přetrvávání silného kultu předků“, bude vždy značně diskutabilní, ne-li přímo kontroverzní. Pokud nic jiného, mohl být tento „kult předků“ přenositelný i v ženské linii a spolehlivost jmenného kritéria pro samotné určení rodové příslušnosti je poté problematická – tím spíše pak konkrétní genealogické zařazení (např. generační u osob s nedoloženými vazbami na konkrétní rodiče).

Další čtyři studie do středověku či alespoň na jeho hranici ad quem zasahují. Zsvěcený text Leona Sokolovského *Kontinuita a diskontinuita vo vývoji pečatí a znakov stolíc na Slovensku* přibližuje administrativní systém stolíc (obecně v českém prostředí zřejmě známejší pod označením – podle autora „nenáležitým“ – župy), který se v uherském prostředí vytvořil v průběhu 13. a 14. století, zpočátku ale postrádal korporativní charakter, a stoličné listiny tak byly zprvu pečetěny jednak županem či podžupanem, jednak volenými představiteli župy – slúžnými. Samotné stoličné znaky a pečeti se ale objevují až v 16. století, zejména v návaznosti na přijetí zákonného článku č. 62/1550.

Měšťanskou heraldikou ve středověku a raném novověku se na příkladu konkrétního města zabývá Mária Petrovičová v krátkém zamyšlení *Meštianské znaky alebo meštianské erby? Príspevok k meštianskej heraldike v Bardejove v 15.-17. storočí*. Upozorňuje na několik charakteristik, které měšťanské znaky od klasických erbů odlišují. Asi nejdůležitější je skutečnost, že symboly užívané měšťany nebyly dědičné a dokonce nastávaly situace, kdy si jednotliví měšťané v průběhu života znak libovolně měnili či upravovali. Zde je nutno upozornit na zásadní odlišnost od českých poměrů, neboť v Uhrách se nevykytoval institut erbovních měšťanů, kteří by užívali stálého heraldického znamení uděleného

panovníkem. Lze jen litovat, že se autorka své vývody nepokusila podepřít obsáhleji a bohatším množstvím dobových materiálů.

Lubomír Jankovič se v příspěvku *K vývoju heraldických knižných značek – exlibrisu a supralibrosu na Slovensku* zaměřil přirozeně na období raného novověku, zmiňuje ale rovněž dva úřední supralibrosy z městského prostředí 15. století. Podobně studie Frederika Federmayera *Vývoj erbů Andaháziovcov z Andíc (K obsahovej kontinuite šľachtických erbov)*, věnovaná heraldice konkrétní šlechtické rodiny z lipovské stolice, se dominantně věnuje období novějšímu.

Celkově lze konstatovat, že charakter sborníku je do jisté míry determinován široce pojatým tematickým vymezením konference a jednotlivé příspěvky tvoří dosti pestrou škálu textů, propojených především (a zčásti pouze) zájmem o dvě pomocněvědné disciplíny, zachycené v samotném názvu.

MAREK STARÝ

Ivan HLAVÁČEK, *O mých předchůdcích a současících. Soubor studií k dějinám archivnictví, historiografie a pomocných věd historických*, ed. Jan KAHUDA, Národní archiv ČR, Praha 2011

453 s., ISBN 978-80-86712-89-5

O významu historiků leckdy napoví množství jubilejních sborníků a „sebraných“ spisů. V případě Ivana Hlaváčka to platí bez pochyb. Ke dvěma „festschriftům“ k šedesátinám i sedmdesátinám a soubornému vydání knihovědných studií (*Knihy a knihovny v českém středověku*, 2004) nyní u příležitosti jubilentových osmdesátin přibyly další dvě publikace mapující jeho oblíbené tematické okruhy: zatímco první nabízí správněhistorické studie (jinými slovy dvory, rezidence a itineráře), druhá zpracovává látku historiografickou s důrazem na pomocné vědy. Nejde přitom jen o výběr odborných studií a biografii, zastoupeny jsou i drobnější žánry jako nekrology, vzpomínky, laudatia či jiné příležitostné texty.

Sborník otevírá dodnes nepřekonaná studie o dějinách pomocných věd se zvláštním přihlédnutím k pražské stolici, k jejímž dvousetletému výročí byla původně publikována (1988). Následují životopisné črty, které mapují vztah významných historiků k pomocným vědám či jejich jednotlivým disciplínám (František Martin Pelcl, František Palacký, August Sedláček, Ferdinand Tadra).

Zvláštní pozornost je věnována dvěma z Hlaváčkových předchůdců na katedře pomocných věd Josefu Emlerovi (4 studie) a jeho přímému učiteli Václavu Vojtíškovu (6 studií). Biografické medailony doplňují studie o vztahu vídeňského „Institutu“ k historikům tzv. Gollovy školy a dva texty zpracovávající historiografii Chebu a Chebska.

Druhou část knihy tvoří drobnější, nejčastěji jubilejní texty a nekrology. Jejich výčet ukazuje na široký okruh přátel a kolegů, kteří provázeli Hlaváčkův profesní život (F. M. Bartoš, Gustav Skalský, Zdeněk Kalista, Jindřich Šebánek, Jaroslav Kadlec, Sáša Dušková, František Kavka, František Hoffmann, Karel Beránek, Jiří Pražák, Pavel Spunar, Jaroslav Kašpar, Jan Bistrický, Rostislav Nový, Dušan Třeštík, Eva Šmilauerová, Stanislav Šisler, Zdeňka Hledíková, Marie Bláhová). Větší pozornosti se zde dostalo Františku Šmahelovi (3 texty) a Hlaváčkovu přímému předchůdci na katedře Zdeňku Fialovi (4 texty).

K redakčnímu zpracování sborníku lze mít větší výhradu, snad jen pokud jde o strukturu obsahu. Jestliže se konkrétnímu historikovi věnuje jeden článek, je rozepsán celým názvem, v případě více studií pak je v obsahu uvedeno pouze jméno (např. Josef Emler). Tento způsob značně ztěžuje orientaci a zmatečnost ještě zvyšuje fakt, že ve sborníku nenalezneme přílohu s citacemi původních otisků, pouze bibliografický soupis všech Hlaváčkových textů dotýkajících se dějin historiografie. Skutečnou strukturu sborníku tak uživatel objeví až při jeho důkladném prolistování. Jako zprvu záhadný se také může jevit jeden z posledních textů „Místo úvodu“, ve skutečnosti jde o zdravici k jubilejnímu sborníku Marie Bláhové.

Ačkoli soubor studií Ivana Hlaváčka k dějinám archivnictví, historiografie a pomocných věd historických může na první pohled vypadat jako trest z již tak značně „nudné“ disciplíny, zejména drobnější žánry dávají mnohde problesknout autorovu svéráznému humoru a způsobu vyjadřování, smazávajícímu rozdíl mezi psaným a mluveným slovem. Je proto dobře, že toto svědectví zůstane zachováno nejen Hlaváčkovým současníkům, ale i následovníkům.

JIŘÍ PETRÁŠEK